

ПАНТЭОН
ЛІЧЫНЫ

ЯГАЙЛА

(1363 (?) — 1434)

Вайна з Вітаўтам (а па сутнасці з Ордэнам, які яго падтрымаў) у 1383—1384 гадах назаўжды змяніла палітычнае становішча не толькі Ягайлы, які памірыўся з Вітаўтам, але і ўсяго ВКЛ.

Ягайла, зразумеўшы хісткасць свайго становішча на веліканяжакім пасадзе не ўмацаваў яго, а вырашыў перасесці на каралеўскі пасад Польшчы. І калі ў 1385 годзе палякі прапанавалі стаць іх каралём пры ўмове жаніцьбы з дачкой польскага караля Людовіка Венгерскага (таго самага, якое правёў Кейстут), Ядвігай, заключыць унію ВКЛ з Польскім каралеўствам, хрысціць у каталіцтва паганцаў Літвы, Ягайла пагадзіўся. Спрэчкі аб матывах заключэння 14 лютага 1385 года Крэўскай уніі працягваюцца і цяпер. Можна прызначыць, што Ягайла не ўстаеў перад спакусай быць каралём. А хто адмаўляўся добраахвотна ад каралеўскай кароны? Ён умацаваў сваё асабістае

становішча, але не забываў і пра інтарэсы Літвы. У саюзе з Польшчай ён бачыў залог узвышэння і ВКЛ. Не думаю, што ён свядома даў згоду на ўваходжанне ВКЛ у Польскае каралеўства. Відавочна, ён стаў ахвярай польскіх інтрыг, не разабраўшыся ў лацінскім тэрміне «apligare», які азначаў «нешта далучыць» і «з нечым аб'яднаць». Палякі тлумачылі гэты тэрмін як далучэнне ВКЛ да Польскага каралеўства і ўсімі праўдамі і няпраўдамі дамагаліся яго ажыццяўлення. Ці можа Ягайла прадбачыць, што Крэўская унія прывядзе праз два стагоддзі да дзяржаўнай смерці ВКЛ? На жаль, ён не быў празарліўцам.

Зрэшты, не трэба забываць і яго апостальскую місію па хрышчэнні Літвы. Хоць вынікі яе досыць сціплыя, было ахрышчана каля 30 паганцаў і тое ў радавых уладаннях Ягайлы, а не ўва ўсёй дзяржаве, заснавана Віленскае біскупства і пабудавана 7 касцёлаў, у тым ліку ў Крэве, Гайне і Абольцах. Тым самым ВКЛ ужо не лічылася дзяржавай паганцаў, і Ордэн пазбавіўся

ідэалагічнага апраўдання свайго агрэсіі. У 1392 годзе Ягайла пасля крывавай барацьбы з неўтаймаваным Вітаўтам перадаў яму ў кіраванне ВКЛ, захаваўшы за сабой вярхоўную ўладу пад тытулам «вярхоўны князь Літвы».

З усіх яго спраў як польскага караля перш за ўсё адзначым ператварэнне Кракаўскага калегіума ва ўніверсітэт — адзіны асветніцкі цэнтр такога высокага ўзроўню на ўсходзе Еўропы. Па праве ўніверсітэт называецца Ягелонскім. Польшча павінна быць удзячна гэтаму «дзікуну», што ён выратаваў яе ад нямецкага засілля і лацінавізацыі. Сам факт, што Ягайла размаўляў па-беларуску, і гэтая мова загучала на кракаўскім двары, прымусіла моцна знямечаных палякаў шанаваць сваю мову. А візантыйскія мастацтвы русінаў, якія распісвалі польскія касцёлы, падарвалі панаванне зморчнай готыкі. Сам прасты выгляд Ягайлы, які не любіў упрыгожванняў, прастата ў абыходжанні, адсутнасць самалюбства і фанабэрыстай знявагі да людзей, шчодрасць і міласэрнасць, нібыта вярталі польскі двор да часоў першых каралёў, напайнялі яго атмосферу свежым подыхам маладосці, а не цырымоніямі і рытуальнымі ўмоўнасцямі.

За польскімі справамі Ягайла не забываў пра родную Літву і ўсяляк дапамагаў ёй, за што і дакаралі яго палякі. Хоць і не даў Вітаўту згоды быць каралём Літвы, баючыся страціць яе назаўжды для сваіх сыноў Уладзіслава і Андрэя Казіміра.

На старасці гадоў ад чацвёртай жонкі Софіі Гальшанскай у яго нарадзіліся спадкаемцы (хоць падазравалі, што гэта дзеці палюбоўнікаў каралевы). Як добры бацька, ён хацеў забяспечыць сваіх сыноў усім неабходным. Адсюль і ўступкі польскай шляхце, за прызнанне ягоных сыноў спадкаемцамі польскай кароны.

Часам Ягайла выглядае гэтакім беларускім дзецюком на польскім пасадзе. Сучаснікаў здзіўлялі яго прастанародныя звычкі, прымаўкі, прастадушная шчырасць. Пэўна, ён і сам быў не рады, што атрымаў ад Бога такую высокую ўладу. Некалькі разоў парываўся скласці з сябе каралеўскую карону, што яму не далі зрабіць. Простыя кароль задавальняўся як шляхту, так і народ. А ён глядзеў на ўладу, як на цяжар, што яму наканавана несці па жыцці і скардзіўся на свой лёс: «Так шмат мяне абцяжарвае гэтае зямное каралеўства, якое я маю, як пыл пад маімі нагамі». І каб гэта зразумець, трэба было пра жыццё такое доўгае жыццё.

Вітаўт ЧАРОПКА.

■ Сваімі словамі

СІЛА РОДУ. І СЛАБАСЦЬ ЗАБЫЦЦА

Чаму сямейны альбом — пусты?..

Ведаеце што. Маладое пакаленне рызыкуе застацца без сямейнага фотаальбома. Чаму? Ды так павялося, што чым больш здымкаў ствараецца ў нашу лічбавую эру, тым менш іх асядае на паперы... Ці не захоўваецца зусім. Кілабайты, мегабайты, гігабайты віртуальнай памяці запаўняюцца. Ды толькі сямейны альбом застаецца пустым.

Неяк чула ад аднаго знаўцы, што, каб не згубіць здымкі (якія знаходзяцца ў памяці камп'ютара), трэба загрузіць іх у сеціва. А там ты іх абавязкова знойдзеш, калі будзе патрэбна. У нечым гэта праўдзіва: на камп'ютары ці на флэшцы можна выдаліць пэўную папку, будучы ўпэўненым, што яна захоўваецца дзесьці яшчэ. І толькі пасля высвятлення, што і ў іншым месцы здымкі сцёртыя, калі там наводзіўся парадок... А ў сеціве фотавявы, калі яны табе падабаюцца, нібы жывуць вечна. Ды толькі ідуць дні, месяцы, гады — жаданы кадр далей і далей хаваецца ў віртуальную прастору. І знайсці яго робіцца ўсё складаней: гартаць стужку даводзіцца даўжэй. А што, калі старонку атакуе вірус?.. Згубіш не толькі фрэндаў, але і ўсе свае «разумныя допісы», і, натуральна, фотаздымкі. Шкада будзе, ох як шкада.

Бабуля неяк пыталася, ці ёсць у мяне прыгожыя здымкі ў такім, маладым узросце? Каб праз шмат гадоў імі любвацца. Я адказаў, што здымкаў вельмі шмат. Бабуля супакоілася. Затое я наадварот, пачала крышачку хвалявацца. Бо ўсе яны знаходзяцца дзесьці ў розных папках і профілях. А раздрукаваных — лічаныя адзіны!

На шчасце, на адным з вяселляў сваякоў быў фатограф, які асобна здымаў усіх гасцей. А пасля прапаноўваў ім здымкі за дадатковыя грошы, у раздрукаваным выглядзе. Памятаю, я крыху абуралася яго паводзінамі — маўляў, і так нямаю атрымаць за вясельную здымку ад маладых, а тут яшчэ хоча падзарабіць! Набыць тры свае карткі памерамі 15x21 ён мяне ледзь угаварыў. І... з прыгожай прычоскай, у святочнай сукенцы, з усмешкай на твары і добрым настроем, я дагтуль вельмі люблю сябе на тых здымках. Яны доўга віселі ў маім пакоі ў рамачках і выклікалі захапленне гасцей. Адзін з тых здымкаў, зроблены ў стылі рэтра, адсканаваны, упрыгожваў не адну маю публікацыю вершаў у часопісах. Папера — надзейная. Рукпісы не гараць — аднак і папяровыя здымкі, як бачна, жывуць нашмат даўжэй за сваіх віртуальных суродзічаў.

У дзяцінстве, прыязджаючы ў вёску, я любіла гартаць старыя сямейныя фотаальбомы. Разглядаеш твары сваякоў. Часам памыляешся, адгадваючы, дзе маленякая мама, а дзе яе брат. Пра некаторых людзей на картках даводзіцца распытваць — хто гэта?.. Так даведваешся, як выглядалі родзічы. Прыкмячаеш для сябе некаторыя дэталі. Цікава глядзець на карткі, зробленыя ў квітнечным садзе, побач з пуняй, якой ужо даўно няма і якой я ніколі не бачыла, хоць з маленства часта бывала ў тым двары. Праз старыя здымкі лепей разумееш сям'ю, больш яскрава адчуваеш тую неразрыўную нітчку, што вас яднае.

З такім жа імпэтам мы разглядалі хіба што старыя вінлавыя пласцінкі, якія ляжалі там жа, дзе і альбомы — наверх вялікай «новай» шафы. Прыемна было іх нават крацаць, не тое што слухаць. На старым прайгравальніку, які і без таго «хрыпеў», гучаў нізкі голас Уладзіміра Высоцкага. Часам ажывалі і пачыналі з намі размаўляць «Бітлы», Людміла Зыкіна, некаторыя класічныя кампазітары ахвотна дзяліліся прадуманым.

Аднойчы, цёплым летнім вечарам, мы выйшлі ў поле, якое вядзе да смеццевых ям. Запускалі старыя пласцінкі ў паветра. І яны ляцелі, як круглыя чорныя лятальныя

апараты (бы ў папулярнай сёння гульні фрысбі). Падымалі з крыху пажоўклай травы пласцінкі і зноў запускалі іх у бок сонца, глядзячы на залатыя промні, што роўнымі празрыстымі хвалямі запаўнялі вечаровую прастору. Было прыгожа. Весела. І так да самых смеццевых ям.

Наўрад ці мы б самі, дзеці, даўмеліся выкідаць нешта з дому. Хутчэй дарослыя вырашылі, што трэба крыху падчысціць «хлам» і загадалі малым выкінуць вінлавыя пласцінкі. Добра, што альбомы засталіся некранутыя! Частка пласцінак яшчэ ляжала на шафе. Бабуля кажа, што неяк прыходзіў адзін чалавек, заўважыў іх, папрасіў аддаць. Яна згадзілася. Так мы засталіся зусім без пласцінак — нібы без знаёмых галасоў у роднай хаце. А прайгравальнік стаіць і па сённяшні дзень. Маўчыць. Сумуе.

Нешта падобнае адбываецца з нашай памяццю. Некаторыя рэчы падаюцца няважнымі, нязначнымі. Мы часам блытаемся, думаем, што гэта хлам, выкідаем. Не лічым патрэбным пакласці ў бяспечнае месца.

Памяць пра мінулае сыходзіць са старэйшымі членамі сям'і, калі яны накіроўваюцца ў вечнасць, не пакінуўшы ўспамінаў. І ўжо не пазнаць твараў на старых фотаздымках. Бадай ніколі... Хіба што выпадак дапаможа. Нейк я па пільнай справе трапіла да стрыечнай бабулі ў Мінск, у якой ніколі не была дагтуль. Селі кавы папіць, разгаварыліся... Я пачала распытваць пра сям'ю яе роднай сястры (маёй бабулі па бацькавай лініі, што ўжо памерла). Так шмат новага даведлася! І тое, што ў прадзе было прозвішча Багушэвіч, і што вучыўся ён у духоўнай семінарыі, і скончыў яе на выдатна. І што сама бабуля хацела развесціся з дзедам, але не зрабіла гэтага... Мяне чамусьці напалохла сама думка пра тое, што блізкія людзі маглі развесціся.

Псіхологі кажуць, што, калі ты даведваешся пра моцныя рысы сваіх продкаў, ты і сам робішся мацнейшым. Напрыклад ведаеш, што твая бабуля ўмее адначасова рабіць пяць спраў і ўсё паспявае пры гэтым — разумееш, што і табе пад сілу «разруліць» шмат чаго адразу. Бо твайму роду гэта не цяжка! Ці чуеш, што дзед усё жыццё марыў стаць артыстам, ды так і не здзейсніў задуманага... Пачынаеш разумець, адкуль у цябе схільнасць да публічных выступленняў. І больш не саромеешся гэтага. Хутчэй наадварот, адчуваеш сябе пакліканым выкарыстаць патэнцыял, які мае сям'я. Моцныя рысы сямейнікаў — гэта рэсурс, які варта выкарыстоўваць! Толькі трэба ведаць пра яго.

Мой тата не любіць пазіраваць на фотаздымках, якія я раблю, бо іх вельмі рэдка раздрукоўваюць. Фотавявы так і застаюцца ў пэўным сэнсе недасяжымі, нават неіснуючымі. Колькі разоў я сабе нагадвала, што пара пайсці і зрабіць сямейны альбом. Рэальны, папяровы — выбраць нешта з тых гігабайтаў картачак, што захоўваюцца ў электронным выглядзе. Камп'ютар можа аднойчы зламацца ці яго прададуць — у спешцы многае не захаваецца. А папяровы сямейны альбом ні я, ні нашчадкі не выкінуць. Рука не падымецца...

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ. nina@vziazda.by